CZU 324(478)
DOI https://doi.org/10.52388/1812-2566.2025.1(102).02

REFERENDUMUL CONSTITUȚIONAL DIN REPUBLICA MOLDOVA (2024) PRIN PRISMA ORIENTĂRILOR GEOPOLITICE (PARTEA I)[1)]

Tatiana TURCO
Doctor în științe politice, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *turcotatiana27@gmail.com*
https://orcid.org/0000-0003-4334-3612

Rodica SVETLICINÂI
Doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *svetliciniirodica@yahoo.com*
https://orcid.org/0000-0002-3603-6369

Angela COLAȚCHI
Doctor în istorie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *colatchi@yahoo.com*
https://orcid.org/0000-0002-4294-5884

Alegerea geopolitică rămâne a fi o temă extrem de relevantă pentru Republica Moldova, care determină confruntarea partidelor politice, scindarea elitelor politice și a societății moldovenești pe linii geopolitice. Articolul are ca scop analiza rezultatelor referendumului constituțional desfășurat la 20 octombrie 2024 în Republica Moldova, concomitent cu primul tur al alegerilor prezidențiale. Studiul este focusat pe reflectarea problemei alegerii geopolitice în programele celor mai influente partide politice din țară, precum și pe opinia publică a cetățenilor moldoveni cu privire la această problemă. În pofida rezultatelor referendumului constituțional, autorii articolului consideră că nivelul real de sprijin pentru integrarea europeană în rândul populației moldovenești se reflectă în alegerile prezidențiale, iar rezultatele pot fi interpretate drept vot de încredere pentru autoritățile moldovenești. În linii mari, cetățenii Moldovei realizează că vectorul european înseamnă stabilitate, perspective de dezvoltare pe termen lung la nivelul standardelor UE, iar pe viitor, vizează o ameliorare a bunăstării locuitorilor Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *referendum, alegere geopolitică, partide politice, opinie publică, Uniunea Europeană, Republica Moldova.*

[1)] A doua parte a articolului va fi publicată în numărul următor al revistei MOLDOSCOPIE.

THE CONSTITUTIONAL REFERENDUM IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA (2024) THROUGH THE PRISM OF GEOPOLITICAL ORIENTATIONS (PART I)

The geopolitical choice remains an extremely relevant theme for the Republic of Moldova, which determines the confrontation of political parties, the division of political elites and Moldovan society along geopolitical lines. The article aims to analyze the results of the constitutional referendum held on October 20, 2024 in the Republic of Moldova, concurrently with the first round of the presidential elections. The study focuses on the reflection of the issue of geopolitical choice in the programs of the most influential political parties in the country, as well as on the public opinion of Moldovan citizens on this issue. Despite the results of the constitutional referendum, the authors of the article believe that the real level of support for European integration among the Moldovan population is reflected in the presidential elections, and the results can be interpreted as a vote of confidence for the Moldovan authorities. Broadly speaking, Moldovan citizens realize that the European vector means stability, long-term development prospects at the level of EU standards, and in the future, it aims to improve the well-being of the inhabitants of the Republic of Moldova.

Keywords: *referendum, geopolitical choice, political parties, public opinion, European Union, Republic of Moldova.*

LE RÉFÉRENDUM CONSTITUTIONNEL EN RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA (2024) À TRAVERS LE PRISME DES ORIENTATIONS GÉOPOLITIQUES (PARTIE I)

Le choix géopolitique reste une question extrêmement pertinente pour la République de Moldova, qui détermine la confrontation des partis politiques, la division des élites politiques et de la société moldave selon des lignes géopolitiques. L'article vise à analyser les résultats du référendum constitutionnel organisé le 20 octobre 2024 en République de Moldova, parallèlement au premier tour des élections présidentielles. L'étude se concentre sur la réflexion sur la question du choix géopolitique dans les programmes des partis politiques les plus influents du pays, ainsi que sur l'opinion publique des citoyens moldaves sur cette question. Malgré les résultats du référendum constitutionnel, les auteurs de l'article estiment que le niveau réel de soutien à l'intégration européenne parmi la population moldave se reflète dans les élections présidentielles, et les résultats peuvent être interprétés comme un vote de confiance pour les autorités moldaves. D'une manière générale, les citoyens moldaves comprennent que le vecteur européen signifie la stabilité, des perspectives de développement à long terme au niveau des normes de l'UE et qu'à l'avenir, il vise à améliorer le bien-être des habitants de la République de Moldova.

Mots-clés: *référendum, choix géopolitique, partis politiques, opinion publique, Union européenne, République de Moldova.*

КОНСТИТУЦИОННЫЙ РЕФЕРЕНДУМ 2024 ГОДА В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА СКВОЗЬ ПРИЗМУ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ОРИЕНТАЦИЙ

Проблема геополитического выбора остается актуальной для Республики Молдова. Это находит свое отражение в противостоянии политических партий, расколе политических элит и молдавского общества по геополитическому признаку. Целью данной статьи является анализ результатов конституционного референдума, состоявшегося 20 октября 2024 года в Республике Молдова одновременно с первым туром президентских выборов. Исследование сфокусировано на присутствие проблемы геополитического выбора в программах влиятельных политических партий, а также мнений молдавских граждан по данному вопросу. Несмотря на результаты конституционного референдума, авторы статьи считают, что реальный уровень поддержки европейской интеграции среди молдавского населения отражают президентские выборы. Наряду с этим, результаты референдума выступают своеобразным кредитом доверия молдавским властям, что будет способствовать диалогу между правительством и обществом. Граждане Молдовы осознают, что европейский вектор означает стабильность, перспективы долгосрочного развития экономики, инфраструктуры, торговли на уровне стандартов ЕС, а в будущем и улучшение благосостояния жителей страны.

Ключевые слова: *референдум, геополитический выбор, политические партии, общественное мнение, Европейский Союз, Республика Молдова.*

Introducere

Una dintre formele de participare politică a cetățenilor este referendumul, care reprezintă o manifestare a democrației directe și, conform Codului electoral, este un scrutin prin care poporul își exprimă opțiunea în cele mai importante probleme ale statului și ale societății în ansamblu, având drept scop soluționarea acestora, sau consultare a cetățenilor în probleme locale de interes deosebit, precum și asupra demiterii Președintelui Republicii Moldova ori a revocării primarului unei localități [4].

Condițiile organizării și petrecerii, precum și procedura referendumului se regăsesc în legislația națională. Astfel, articolul 75 din Constituția Republicii Moldova stipulează ”(1) Cele mai importante probleme ale societății şi ale statului sunt supuse referendumului. (2) Hotărârile adoptate potrivit rezultatelor referendumului republican au putere juridică supremă” [5]. Codul electoral reglementează procedura organizării și petrecerii referendumurilor, inclusiv și a celui republican. Iar prin alineatul 3 din articolul 181 prevede că ”Actele adoptate prin referendum republican au putere juridică după confirmarea rezultatelor referendumului de către Curtea Constituțională și sunt executorii pe întreg teritoriul Republicii Moldova” [4].

În funcție de natura juridică a problemelor supuse spre examinare, avem următoarele tipuri de referendumuri republicane - constituționale, legislative, privind demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova și consultative. În cadrul unui referendum constituțional sunt supuse propunerile privind revizuirea Constituției. Astfel, în data de 20 octombrie 2024, a fost organizat concomitent cu primul tur al alegerilor președintelui Republicii Moldova, și un referendum republican, având ca scop modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Cetățenii RM urmau să-și exprime poziția prin răspuns la întrebarea: “Susțineți modificarea Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană?”. Conform datelor de la CEC, prezența la vot a fost estimată ca 50,72%, din cei 1 532 264 de participanți au primit buletinele de vot, valabile au fost 1 488 874 de buletine, dintre care 749 719 (50,35%) au susținut opțiunea DA, iar 739 155 (49,65%) sau pronunțat contra (NU). Or, susținătorii integrării europene a Republicii Moldova au câștigat cu o marjă mai mică de unu la sută. Acest fapt demonstrează că clivajul geopolitic rămâne a fi unul esențial pentru societatea moldovenească.

Scopul articolului este de a supune analizei rezultatele referendumului constituțional din perspectiva orientărilor geopolitice. Studiul se concentrează pe reflectarea problemei alegerii geopolitice în programele partidelor politice influente, precum și pe opinia publică a cetățenilor moldoveni cu privire la aderarea Moldovei la Uniunea Europeană.

Pentru a realiza o analiză profundă și cuprinzătoare a referendumului constituțional din 2024 în Republica Moldova prin prisma orientărilor geopolitice au fost utilizate metoda sistemică, instituțională, comparativă, behavioristă, sociologică. În cercetarea de față au fost utilizate și metode general logice, cum ar fi: inducția și deducția, analiza și sinteza.

Vectorul geopolitic în programele partidelor politice

Programul partidului este principalul document teoretic și ghid de activitate care conține obiectivele strategice și cele mai importante sarcini ale partidului pentru o anumită perioadă istorică. Anume prin intermediul programelor politice, partidele pun în evidență prioritățile socio-politice, modalitățile de rezolvare a problemelor sociale actuale, prezintă căile de realizare a reformelor în domeniile economic, politic și social, precum și trasarea vectorului politicii externe al dezvoltării statului. În acest sens, am programat să analizăm programele partidelor poli-

tice din Republica Moldova din perspectiva alegerii a vectorului geopolitic de dezvoltare al Republicii Moldova.

Vom anticipa analiza programelor partidelor politice din Moldova, cu o scurtă descriere a arenei politice din țară. Potrivit informației de pe site-ul Agenției Servicii Publice, la momentul scrierii articolului, în Moldova formal sunt înregistrate 83 de formațiuni politice [7], care activează în conformitate cu cerințele prescrise în Legea privind partidele politice [6]. Din acest număr de partide funcționale sunt 64, propriu zis, acele partide care, prin hotărârea Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, au dreptul de a desemna candidați pentru alegeri și participanți la referendum, până la stabilirea datei alegerilor [3].

Vom supune analizei programele preelectorale ale celor mai activi actori ai procesului politic autohton, acele partide care au demonstrat o prestație dinamică în scrutinele naționale și locale și-au înaintat proprii candidații și s-au înregistrat ca participanți la referendumul constituțional din octombrie 2024. Astfel CEC-ul a înregistrat 15 formațiuni: Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, Partidul "Renaștere", Partidul Verde Ecologist (PVE), Mișcarea Respect Moldova (MRM), Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa (ALDE), Coaliția pentru Unitate şi Bunăstare (CUB), Blocul electoral "Împreună",[1] Partidul Acţiune şi Solidaritate (PAS), Mișcarea Alternativa Națională (MAN), Partidul politic "Democrația acasă" (PPDA), Alianța pentru unirea românilor (AUR), Partidul politic "Noi", Partidul Reîntregirii Naționale "Acasă", Partidul Social Democrat European, Partidul politic "Voința poporului".

Dintre aceste 15 formațiuni politice, 13 aveau o poziție PRO europeană și optau pentru opțiunea "DA", iar alte 2 (Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, Partidul "Renaștere") – pentru opțiunea "NU". PSRM, precum și PDCM condusă de ex-premierul Ion Chicu, au ales calea boicotării referendumului, deși în mai 2024 formațiunea sa (PDCM) a semnat "Pactul pentru Europa" supranumit destul de grăitor "Acord cu privire la Integrarea Europeană a Republicii Moldova" [8]. De menționat, că liderul PDCM (I. Chicu) a candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Să trecem în revistă stipulările programelor a celor partide politice care au participat ca si concurenți în referendum. Partidul de guvernământ (PAS) ferm declară poziția sa, conform căreia, în domeniul politicii externe anume orientarea strategică proeuropeană este unica oportună pentru dezvoltarea Republicii Moldova. Pornind din acest deziderat devine imperios amplificarea dialogului politic cu atât cu UE, precum și cu statele-membre în parte, ca va spori progresul în domeniul consolidării democrației, dezvoltării economiei, durabilității climatice, independenței energetice și sporirii securității. Or, partidul își propune intensificarea procesului de implementare a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană prin crearea unor instituții de tip european care să funcționeze în interesul cetățenilor, atingând standarde înalte în toate domeniile de activitate ale statului.

PAS mizează pe sprijinul României ca membră a UE în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, pledează pentru implementarea unor proiecte strategice pentru unificarea resurselor energetice, infrastructura de transport, liberalizarea spațiului economic, politică și securitate, cultură și educație [12].

În programul Partidului Verde Ecologist problematica politicii externe în mod special nu este abordată, dar este stabilit că PVE, prin esență, valori, principii, organizare şi acțiune reprezintă un membru al Partidului Verde European" [13]. Fapt care

[1] Blocul electoral "Împreună" a inclus trei formațiuni politice - Platforma Demnitate și Adevăr (DA), Partidul Schimbării și Liga Orașelor și Comunelor (LOC).

dovedește că PVE susține integrarea europeană, iar aderarea țării noastre la UE o consideră ca un scop strategic al republicii Moldova.

Programul Partidului Mișcarea Respect Moldova reflectă sprijinul pentru obiectivele integrării europene a Republicii Moldova, dezvoltarea relațiilor de prietenie și de parteneriat cu toate statele și organizațiile interguvernamentale care decurg din interesele naționale. MRM se concentrează, de asemenea, pe aprofundarea parteneriatului cu NATO pentru a consolida capacitatea de apărare a țării [14].

Alianța Liberalilor și Democraților pentru Europa consideră procesul de integrare europeană a Republicii Moldova drept unul dintre principalele fundamente pentru asigurarea securității naționale. În programul politic al formațiunii ALDE observăm că "pornind de la interesele securităţii naţionale, eforturile urmează a fi concentrate pe menţinerea vectorului integrării europene, pe restabilirea integrităţii teritoriale a statului şi pe securitatea cetăţeanului" [15].

CUB - Coaliţia pentru Unitate şi Bunăstare în aprilie 2024 a participat la infiinţarea Blocului electoral "Împreună", ca în scurt timp să-l părăsească, având agenda sa. Una dintre direcțiile strategice de activitate ale Coaliției pentru Unitate și Bunăstare este aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană până în 2030. Pentru obținerea acestui scop, se susține în document, este necesară apropierea cat mai mare la standardele UE, susținerea, dar și redimensionarea dialogului politic dintre RM și UE pe calea îndeplinirea obligațiilor cuprinse în Acordul de Asociere; identificarea de noi domenii de cooperare sectorială cu UE prin aderarea Republicii Moldova la Zona Unică de Plăți în Euro (SEPA), reducerea tarifelor de roaming, integrarea deplină a Republicii Moldova în piața energetică a UE. În același timp, de rând cu Mișcarea Respect Moldova, CUB solicită, în scopul asigurării securitatea statului și a cetățenilor Republicii Moldova, extinderea dialogului și a cooperării cu NATO.

Mișcarea Alternativa Națională (MAN) în preambulul programului său politic afirmă că, "MAN va depune toate eforturile ca, în cel mai scurt timp, Republica Moldova să devină membru plenipotențiar al Uniunii Europene" [9]. Prima parte a programului "Opțiunea noastră de viitor - integrarea demnă în comunitatea europeană" prevede că, procesul de integrare europeană presupune un exercițiu permanent și consecvent îndeplinit de către actorii politici autohtoni, ce la rândul său impune, întru realizarea acestui deziderat, consolidarea eforturilor cât a puterii, atât și și societății în ansamblu.

Partidul politic "Democrația acasă" pledează pentru integrarea europeană a Republicii Moldova. Cu regret constatăm, că în spațiul virtual este disponibil doar programul partidului aprobat la Congresul de Constituire в 2011 г. [10], care reflectă realitățile din perioada respectivă. Așadar în capitolul "UE – Aspiraţia Moldovenilor" este vorba despre necesitatea apropierii treptate a RM la standardele UE, prin "facerea lecțiilor de acasă". "Spiritul și viziunea Programului PPDA tinde la apropierea Republicii Moldova de standardele europene şi, astfel, la atingerea obiectivului de integrare europeană" [10].

În statutul formațiunii politice "Alianța pentru unirea românilor" este fixată, "garantarea, susținerea și promovarea plenară a integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană ca vector unic al politicii externe" [16] în calitate de direcție prioritară a politicii externe a RM. De rând cu asta AUR pledează pentru un parteneriat strategic privilegiat cu România, precum și pentru aderarea RM la NATO.

Poziție similară se observă și la Partidul Politic "NOI" , adică aderare la UE și Tratatul Atlanticului de Nord, lucru menționat în programul politic aprobat în 2013 [11].

Analiza sumară a prevederilor programelor și luărilor de poziție a Blocului electoral "Împreună", a Partidului Reîntregirii Națională "Acasă", a Partidului Social Democrat European, Partidul politic "Voința poporului" dau dovadă de o poziție pro europeană, iar la referendum optează pentru opțiunea DA.

În favoarea opțiunii NU în cadrul preelectoralei au făcut agitație două formațiuni din eșichierul de stânga - Partidul Comuniștilor din Republica Moldova și Partidul "Renaștere".

În programul său, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova nu abordează direct problema alegerii geopolitice, dar menționează despre deschiderea de integrare a țării. Potrivit PCRM, deschiderea spre integrare și capacitatea de a depăși șabloanele unui curs unidirecțional al politicii externe sunt cele care vor permite Republicii Moldovei să realizeze unitatea civilă și o nouă calitate a securității.

Poziționându-se ca un partid european de stânga, PCRM constată că „integrarea europeană și formarea unui sistem democratic dezvoltat și pe mai multe niveluri nu este atât o chestiune de aderare la Uniunea Europeană, cât o chestiune de alegere politică internă, o chestiune de modernizare radicală a justiției, o chestiune de construire a unei societăți garantate împotriva opresiunii și arbitrariului" [18].

„Renașterea" este singurul partid din constelația Șor care a fost admis în campania pentru referendum [2]. În Statutul Partidului politic "Renaștere" в качестве одной из целей заявлено "asigurarea unor relații de prietenie cu Estul și cu Vestul, colaborarea cu spațiul CSI și cel european în beneficiul cetățenilor". Партия выступает за сближение Молдовы с Россией и на референдуме призывала голосовать против вступления Молдовы в ЕС.

Astfel, programele majorității formațiunilor politice care au participat la referendumul constituțional au ca principal vector geopolitic aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, fapt reflectat în discursurile electorale ale liderilor partidelor.

Totodată, remarcăm că nu toate partidele politice de pe arena politică din Republica Moldova ce au indicat în statutele și programele sale electorale susținerea vectorului european sau menținerea relațiilor de colaborare cu Vestul și cu Estul, au fost consecventor acestei idei în campania electorală pentru alegerile prezidențiale și referendumul constituțional din 20 octombrie 2024. Acest fapt poate fi constatat din retorica/declarațiile reprezentanților acestor formațiuni politice. Putem presupune că pozițiile declarate a unor partide politice în prezent depind de contextul politic actual și de prioritățile strategice adoptate.

Problematica orientării geopolitice prin prisma opiniei publice

Opinia publică este o componentă esențială a vieții politice a statului. În Republica Moldova a devenit o tradiție studierea opiniei publice a populației țării pe teme de actualitate, inclusiv politica externă.

O perioadă lungă de timp, problema alegerii geopolitice și-a găsit expresia în conștiința de masă sub forma unei diviziuni între Uniunea Europeană și Uniunea Vamală Eurasiatică [17]. Până în prezent, în ciuda situației din regiune legate de războiul din Ucraina, sprijinul pentru proiectul geopolitic eurasiatic în rândul populației moldovenești rămâne destul de ridicat (aproximativ 40%) [1].

În același timp, sondajele de opinie publică efectuate în perioada anilor 2021-2024[2] arată că ideea integrării europene a Republicii Moldova este susținută de o parte semnificativă a cetățenilor moldoveni (Tabelul 1).

[2] Alegerea perioadei de timp este limitată de la alegerile parlamentare din 11 iulie 2021 și până la referendumul și alegerile prezidențiale din 2024.

Tabelul 1. Dinamica răspunsurilor la întrebarea *"Dacă duminica viitoare ar avea loc referendum cu privire la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, ați vota pentru sau contra?"* (%)

Data	Dacă duminica viitoare ar avea loc referendum cu privire la aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, ați vota pentru sau contra		
	Pentru	*Contra*	*Nu știu / nu m-am decis*
Februarie 2021	48.6	22.9	19.1
Iunie 2021	65.1	25.8	6.1
Noiembrie 2022	50.9	30.2	14.0
August 2023	49.7	32.8	12.6
Octombrie 2024	54.5	32.4	8.1

Sursa: [1].

Conform sondajelor de opinie, cel mai mare număr de susținători ai integrării europene a fost înregistrat în iunie 2021, cu o lună înainte de alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021, în care PAS a obținut o victorie convingătoare (65,1%). Comparativ cu această cifră, în perioada anilor 2022-2023 s-a înregistrat o scădere semnificativă a numărului de susținători ai integrării europene, care a scăzut sub 50% în august 2023. Retorica electorală activă a liderilor de partid și a mass-media în favoarea integrării europene a Republicii Moldova a condus la o creștere a numărului de cetățeni moldoveni care ar vota în favoarea aderării Republicii Moldova la UE (54,5% în octombrie 2024).

Sondajul realizat de BOP în februarie 2021 a indicat cel mai mic număr de oponenți ai integrării europene (22,9%). Cu toate acestea, acest indicator a crescut treptat și până în octombrie 2024 a ajuns la 32,4%, adică diferența a fost de aproximativ 10%.

Numărul cetățenilor moldoveni care nu aveau o poziție clară cu privire la acest subiect a atins cele mai ridicate valori în februarie 2021 (19,1%). Mai puțin de jumătate de an mai târziu (iunie 2021), cu o lună înainte de alegerile parlamentare, acest indicator a scăzut la 6,1%, în mare parte din cauza campaniei electorale active a partidelor proeuropene. Dar până în noiembrie 2022, numărul cetățenilor indecișii a crescut de peste două ori (14,0%). Creșterea numărului de susținători ai integrării europene și scăderea numărului de cetățeni indecișii în octombrie 2024 sugerează că acest lucru s-a datorat în mare parte conștientizării populației despre procesul de integrare europeană a Republicii Moldova în UE, despre avantajele pe care aderarea la Uniunea Europeană le va aduce Republicii Moldova.

Acest fapt este confirmat de datele sondajului din octombrie 2024, unde 2/3 din cetățenii moldoveni la întrebarea *„În opinia dvs., cât de bine sunteți informați despre procesul de integrare al Republicii Moldova la Uniunea Europeană?*" au răspuns că sunt informați despre acest proces.

Dintre aceștia, 11,6% au răspuns că sunt informați despre acest proces „foarte bine"; 24,3% - „bine"; 33,1% - la un nivel mediu. 17,1% dintre respondenți sunt puțin informați, iar fiecare al optulea respondent nu se simte deloc informat [1].

Numărul cetățenilor moldoveni care considerau că Republica Moldova va beneficia de pe urma aderării la UE era de 52,6% în februarie 2021; 51,5% în noiembrie 2022 și 49% în august 2023. (Tabel 2). După cum arată sondajele, numărul respondenților care consideră că Republica Moldova va avea doar de pierdut de pe urma aderării la UE aproape s-a triplat în trei ani și jumătate. Cetățenii moldoveni își definesc treptat pozițiile cu privire la problema aderării Republicii Moldova la UE, după cum o demonstrează dinamica răspunsurilor cu opțiunea „Nu știu".

Tabelul 2. Dinamica răspunsurilor la întrebarea *"Privind în ansamblu, considerați că Republica Moldova ar obține mai multe avantaje sau dezavantaje devenind stat membru al Uniunii Europene?" (%)*

Opțiuni de răspuns	Februarie 2021	Noiembrie 2022	August 2023
Doar avantaje	13.6	15,3	15.1
Mai multe avantaje	39.0	36,2	33.9
Mai multe dezavantaje	18.4	14,9	16.9
Doar dezavantaje	6.6	16,7	18.0
Nu știu	22.4	16,9	16.1

Sursa: [1].

Cât de optimiști sunt cetățenii Republicii Moldova cu privire la momentul aderării țării la Uniunea Europeană ne arată răspunsurile la întrebarea „*În opinia Dvs., cât de repede Republica Moldova poate deveni membru cu drepturi depline în Uniunea Europeană?"*. Un sondaj efectuat în noiembrie 2022, după ce Republica Moldova a primit statutul de țară candidată în martie 2022, a arătat că cetățenii moldoveni consideră aderarea Moldovei la UE o perspectivă destul de îndepărtată. (Tabel 3).

Tabelul 3. Termenul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană (Noiembrie 2022) (%)

În viitorii 1-3 ani	În viitorii 4-5 ani	În viitorii 10 ani	În viitorii 20-25 ani	Niciodată	Nu știu
7.9	11.2	20.4	15.5	28.7	16.3

Sursa: [1].

Cel mai mare număr de respondenți (28,7%) consideră că Republica Moldova nu va deveni niciodată membră a UE, iar fiecare al șaselea nu știe când se va întâmpla acest lucru. 15,5% dintre respondenți indică faptul că Republica Moldova va adera la UE în următorii 20-25 de ani, iar fiecare al cincilea crede că în următorii 10 ani.

Pentru viitorul mai apropiat au optat 19,1% dintre respondenți, dintre care 7,9% se așteptau la o perioadă de 1-3 ani. Această previziune mai degrabă pesimistă ar trebui să devină un stimulent (declanșator) pentru autoritățile moldovenești de a convinge populația Republicii Moldova r de atractivitatea acestei perspective prin acțiunile lor, pentru a dovedi că parcursul european va duce la îmbunătățirea vieții cetățenilor moldoveni.

Concluzii

Analiza ofertelor geopolitice ale actorilor referendumului constituțional din octombrie 2024 ne sugerează următoarele concluzii:

1. Analiza programelor partidelor politice a arătat că problema alegerii geopolitice în varianta sa clasică (UE sau Rusia), care a dominat tradițional în Moldova post-sovietică, este transformată în formula „Uniunea Europeană sau neutralitate". Ideea neutralității este prezentată în mod incorect și susținută de partidele și liderii care se opun aderării Moldovei la UE.

2. Majoritatea partidelor politice participante la referendumul constituțional din 2024 (13 din 15) au susținut în mod deschis aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană, reflectând o orientare strategică pro-europeană în programele lor electorale. Totuși, incoerențele între documentele programatice și comportamentul electoral (ex. boicotul referendumului) indică faptul că unele formațiuni își ajustează poziționarea în funcție de contextul politic și electoral, nu neapărat în funcție de o doctrină clară și consecventă.

3. Din perspectiva opiniei publice, integrarea europeană beneficiază de un sprijin relativ stabil, dar în scădere comparativ cu vârful înregistrat în 2021. În

pofida campaniilor de informare, nivelul perceput de informare privind integrarea europeană este modest, doar 1/3 dintre respondenți declarându-se „foarte bine" sau „bine" informați. Totodată percepțiile privind beneficiile aderării la UE sunt polarizate: deși peste 48% dintre cetățeni consideră că RM ar obține avantaje, proporția celor care anticipează dezavantaje a crescut constant în ultimii ani, ajungând la 34,9% în 2023. Este o tendință ce reflectă neîncrederea sau nesiguranța în legătură cu impactul aderării asupra vieții cotidiene. Acest fapt semnalează o deconectare între discursul politic și așteptările populației, care trebuie contracarată prin rezultate concrete și comunicare publică transparentă și eficientă.

4. Rezultatele referendumului sunt foarte importante, deoarece oferă autorităților Republicii Moldova posibilitatea de a crea un larg consens politic și public în jurul integrării europene ca idee națională, ceea ce ar putea contribui la consolidarea coeziunii sociale și stabilizarea societății. Vectorul european înseamnă stabilitate, perspective de dezvoltare pe termen lung a economiei, este un argument important pentru perspectiva politicii externe a Republicii Moldova, a dialogului dintre autorități și societate, Guvernul Republicii Moldova și Uniunea Europeană.

Referințe bibliografice

1. Barometru Opiniei Publice, 2021-2024, http://bop.ipp.md/ro (accesat 16.03.2025)

2. Ce partide vor face agitație în campania pentru referendumul despre aderarea R. Moldova la UE// moldova.europalibera.org/a/ce-partide-vor-face-agitatie-in-campania-pentru-referendumul-despre-aderarea-r-moldova-la-ue/33132065.html (accesat 22.01.2025)

3. CEC face publică lista partidelor politice care au dreptul să participe la alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024, https://a.cec.md/ro/-2781_110290.html (accesat 29.01.2025)

4. Codul Electoral, Art. 1, Publicat: 29-12-2017 în Monitorul Oficial Nr. 451-463 art. 768

5. Constituția Republicii Moldova, Art. 75. Publicat: 13-11-2024 în Monitorul Oficial Nr. 466 art. 635

6. Lege Nr. 294 din 21-12-2007 privind partidele politice. Publicat: 29-02-2008 în Monitorul Oficial № 42-44

7. Lista partidelor politice din Republica Moldova, https://www.asp.gov.md/ro/date-deschise/lista-partidelor-politice-din-republica-moldova (accesat 10.01.2025)

8. Live text Evenimentul de semnare a Pactului pentru Europa (DOC) https://moldova1.md/p/29379/live-text-evenimentul-de-semnare-a-pactului-pentru-europa-doc (accesat 27.02.2025)

9. Program politic, https://alternativa.eu/wp-content/uploads/2023/08/program-man-final.docx.pdf (accesat 22.01.2025)

10. Programul Partidului Politic "Democrația Acasă", http://www.e-democracy.md/files/parties/ppda-program-2011-ro.pdf (accesat 22.01.2025)

11. Programul Partidului Nouă Opțiune Istorică, http://www.e-democracy.md/files/parties/noi-program-2013-ro.pdf (accesat 27.01.2025)

12. Programul partidului politic "Partidul Acțiune și Solidaritate" (PAS), https://unpaspentru.md/uploads/Program-PAS.pdf (accesat 22.01.2025)

13. Programul Partidului Verde Ecologist, http://www.e-democracy.md/files/parties/pve-program-2012-ro.pdf (accesat 29.01.2025)

14. Programul partidului politic Mișcarea Respect Moldova, https://drive.google.com/file/d/1Ogqlks9SwjBZfYc1Amp1H5Pha2NhaqN7/view (accesat 27.01.2025)

15. Programul politic al Alianței Liberarilor și Democraților pentru Europa, https://alde.md/program/ (accesat 15.01.2025)

16. Statutul Partidului Politic "Alianța pentru unirea românilor" https://www.asp.gov.md/sites/default/files/date-deschise/lista-partidelor-politice-din-republica-moldova/statutul/53-Alianta-Unirea-Romanilor/53-Statut-AUR.pdf (accesat 15.01.2025)

17. TURCO, T., MOȘNEAGA, V. *Geopolitical Choice of the Republic of Moldova on the Example of Snap Parliamentary Elections (2021).* In: EASTERN PARTNERSHIP The Role and Significance in the Process of Transformation of the Countries of Eastern Europe and the South Caucasus, Krakow, 2021, p.109-124. ISBN 978-83-8138-641-8

18. Программа ПКРМ, https://pcrm.md/ru/programma (accesat 23.03.2025)